

Драги читатели,

Когато ви попитат кой е най-високият планински връх в света, вероятно без колебание ще отговорите, че това е Еверест. Прави сте, защото така пише в учебниците, а и в енциклопедиите. Отваряме Уикипедията и четем: „Еверест (на тибетски *Джомолунгма*, което означава „*Богинята-майка на света*“, а на непалски *Сагарматха*, със значение „*Високо в небесата*“) е връх в Хималаите – най-високият от 14-те планински върхове-осемхилядници в Азия и на Земята. Намира се в Махалунгурския дял на Хималаите на границата между Непал и Китайския Тибетски автономен регион, като западният и югоизточният склон на върха представляват граничната линия между двете държави Непал и Китай. Той е най-високият връх на Земята с височина 8 848,20 метра. Наречен е на името на директора на Индийската топографска служба полковник Джордж Еверест, заемал този пост в периода 1830 – 1843 г.“

Дотук добре, но знаете ли, че Китай, Непал и САЩ не са съгласни с отбелязаната по-горе височина на Еверест. И се оказва, че Еверест е най-високият връх на Земята само ако се измерва от морското равнище. Но различните държави мерят морското равнище от различни места. Ако измерваме от центъра на Земята, който е разумно да бъде приет за отправна точка, ще излезе, че най-високият връх е Чимборазо в Еквадор, макар че е с цели 2 км по-нисък от Еверест при измерване от морското равнище. Всъщност Чимборазо, достигащ 6268 метра от морското равнище, е най-отдалечената земна точка от центъра на Земята поради рязкото нарастване на радиуса на земната сфера в областта на екватора. Други планини и върхове също претендират за титлата на най-висок връх на Земята въз основа на други критерии. Така например, Мануа Кеа на Хавайските острови е най-високият връх, измерен от основата си. Той може и да не надвишава 4205 метра над морското равнище, но се издига на 10 200 метра, измерен от основата му. По същия критерий от основата до върха, Денали в Аляска е по-висок от Еверест. Оказва се, че Еверест далеч не е върхът с най-голяма

надморска височина в Слънчевата система. Венера има връх на около 11 000 метра, докато абсолютният рекорд се държи от връх Марс с 21 229 метра.

Как да измерваме височините е открит въпрос. Към днешна дата около 100 географски точки се използват за отправни (нулеви) макар, че в някои случаи разликите между тях са от порядъка на метри. Трудностите се увеличават, като отчетем и факта, че морските нива се повишават. Това превръща проблема за определяне на глобален стандарт при измерване на височини в критичен. Поради вариациите в температурата на водата и солеността, морските равнища са различни по света. Има предложения да се използва средно морско равнище, но и тук консенсусът отсъства. И когато през 1860 г. опитите на Европа да стандартизира географската ширина и географската дължина се увенчават с успех, споровете относно третото измерение (височината) остават неразрешими. Сагата продължава и днес. Трудности от техническо и политическо естество не позволяват да се излезе от „бъркотията“. Все пак новите технологии и нарастващият натиск за взимане на решение носят оптимизъм по темата. „Очаквам в близките 5 години да бъде приет глобален стандарт“, сподели наскоро световно известният геодезист Райнер Румел от Техническия университет в Мюнхен.

Всъщност дискусивно е не само как трябва да се измерва, но спорна е и самата височина на Еверест. През 1856 г. едно индийско изследване, основано на тригонометрични факти, определя първата официално публикувана височина – 8 840 метра. Сегашната височина 8 848 метра, която е призната от Китай и Непал, е установена 100 години по-късно през 1975 г. в резултат на друго индийско изследване. През 2005 г. обаче Китай провежда свое измерване и получава резултат 8 844, 43 метра, като защитава тезата, че трябва да се отчита само височината на скалата на върха. Непал е на друго мнение и държи на 8 848 метра с отчитане на снежната покривка. Едва през 2010 г. е подписано споразумение между Китай и Непал, с което Непал признава китайското твърдение за височина 8 844 метра на скалния връх.

Земетресението в Непал през 2015 г., което е с магнитуд 7,8, внася нов смут. То води до намаляване височината на Еверест с 2,54 см и фактът е потвърден от спътници. Очаква се и официализиране на намалението от организираната по този повод 30-членна индийска експедиция. Няколко факта са все пак неоспорими. На 29 май 1953 г. новозеландския алпинист и изследовател на Антарктида Едмънд Хилари, заедно с шерпа Тенсинг Норгей покоряват върха и забиват 4 флага – индийски, непалски, английски и на ООН. Ръководител на експедицията е англичанинът Джон Хънт. До март 2012 г. Еверест е изкачен 5 656 пъти с 223 смъртни случая. До 2013 г. хималайската база данни записва 6 871 опита за изкачване от 4 042 различни хора.

Българската връзка с покорителите на Еверест е забележима: Христо Проданов – 20 април 1984 г. (13-тият човек в света покорил върха без кислороден уред), Методи Савов и Иван Вълчев – 8 май 1984 г., Кирил Досков и Николай Петков – 9 май 1984 г., Дойчин Василев – 20 май 1997 г., Петко Тотев – 18 май 2004 г., Христо Христов (без кислороден уред), Дойчин Боянов (без кислород) и Николай Петков (второ изкачване) – 19 май 2004 г., Камен Колчев и съпругата му Петя Колчева – 22 май 2009 г., Атанас Скатов – 24 май 2014 г. (първият веган в света, изкачил Еверест).

Д-р М. Плюс